

การใช้สัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรม สำหรับอาคารของสถาบันอุดมศึกษาภาคอีสาน

The Decoding Signification in Architecture of Academic Institution Buildings in the Northeastern Region

นิธิ ลิศนันท์¹ รัฐพล ปัญญาภรณ์² ขวัญนภา สิทธิประเสริฐ³

Received: May 30, 2019

Revised: October 1, 2019

Accepted: October 15, 2019

บทคัดย่อ

การสร้างอัตลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมสำหรับอาคารประเภทสถาบันการศึกษาในภาคอีสาน ขึ้นอยู่กับวิธีการเลือกใช้สัญลักษณ์ของผู้ออกแบบและการสื่อสารไปยังผู้ใช้อาคาร บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจรูปแบบของสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน 2) วิเคราะห์การรับรู้และการสื่อความหมายรูปแบบของสัญลักษณ์ 3) ถอดสัญลักษณ์ที่แสดงถึงแนวคิดในงานสถาปัตยกรรม กระบวนการวิจัยประกอบไปด้วย การสำรวจอาคารในสถาบันอุดมศึกษาภาคอีสาน 13 แห่ง ที่ใช้สัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม นำมาวิเคราะห์ระดับการใช้รูปสัญลักษณ์ด้วยแบบสอบถาม 415 ชุด โดยนักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยบุคคลภายนอก และแบบสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการทางด้านสถาปัตยกรรม

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ด้วยการมองเห็นต่อสัญลักษณ์ในอาคารของผู้ตอบคำถาม มีความเข้าใจต่อสัญลักษณ์ของอาคาร ที่สื่อความเป็นอีสาน คือ รูปทรงหลังคาที่เป็นแบบทรงจั่ว และแบบทรงปราสาทขอม ต้นแบบความเป็นอีสานที่เลือกมาใช้มากที่สุด คือ บ้านพักอาศัย การถอดสัญลักษณ์จากแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกและนักวิชาการ พบว่ามี 3 ประเด็น คือ 1) การใช้สัญลักษณ์แปลความหมายจากบริบท การอุปมาอุปไมยของลักษณะสำคัญอีสาน 2) อัตลักษณ์อีสานเชิงรูปธรรมคือ หลังคาจั่ว ใต้ถุนสูง ลวดลายผนัง 3) แนวทางการใช้สัญลักษณ์ผู้ออกแบบต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของอาคาร เพื่อใช้สัญลักษณ์ให้ปรากฏเป็นองค์รวม และต้องลดการหยิบยืมรูปแบบเดิม ๆ เพื่อหาทางสื่อสารจากต้นแบบด้วยภาษาของตนเองให้มากที่สุด สรุปได้ว่าการใช้รูปแบบสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม นำลักษณะต้นแบบมาแทนด้วยสัญลักษณ์ในภาษาที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา จากเรือนอีสาน ปราสาทหิน อาคารศาสนาเพื่อการจดจำได้ และการสร้างสัญลักษณ์ด้วยการลดหยิบยืมรูปแบบเดิมเพื่อสร้างภาษาสถาปัตยกรรมขึ้นใหม่ แต่ต้องไม่ขาดองค์ประกอบหลักของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานต้นแบบ

คำสำคัญ: สัญลักษณ์ สถาปัตยกรรม สถาบันอุดมศึกษาภาคอีสาน

Abstract

Creating the identity for academic or institutional architecture in Thailand northeastern region (Isan) depends on the selection of significant symbols and ways of communication that a designer or an architect intend to deliver to the users. The objectives are to 1) explore significant symbolic patterns and forms presented in academic or institutional buildings in Thailand Northeastern region, 2) analyze the visual impact and interpretation of significant symbolic forms and patterns, and 3) decode significant symbolic forms and patterns reflecting Thai Isan signification. The research methods included on-site survey on the academic institutional buildings in thirteen academic institutes, which represented Isan signification. The perception of signification was analysed. Four

¹⁻³ สาขาสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

hundred and fifteen questionnaires were used to ask students, teachers, support staff, and outsiders, and interview questionnaires were also used to inquire architects and scholars in architecture.

The results of the study showed that the respondents understood the signification of buildings representing the northeast style, a gable roof and Khmer castle style. The prototype of Northeastern Region was the most selected residential (Huan-Isan). Decoding signification from the architectural design ideas revealed three key issues: 1) the use of interpretive signification from context and metaphors of key characteristics of Isan, 2) Isan identity in the form of gable roofs, high basements, and wall designs, and 3) the use of signification that architects must understand the purpose of the building in order to use the signification to represent Isan identity and reduce the use of original forms and patterns in order to build a way to communicate their own language as much as possible. In conclusion, the use of Isan architectural signatures requires simplification and straightforward language from Huan Isan, a stone castle, a religious building to increase people's recognition and reduces using original forms to create a new architectural language. The architect also needs to aware the northeastern vernacular architectural language.

Keywords: Semiology, Architecture, Academic Institutions in the Northeastern Region

1. บทนำ

การใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม แสดงให้เห็นองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ด้วยการแทนวัตถุต้นแบบ (Object) ที่มีอยู่จริง แล้วใช้กระบวนการถ่ายทอดเป็นภาษาสถาปัตยกรรม เพื่อสื่อสารไปยังผู้ใช้อาคารให้รับรู้ด้วยการมองเห็น นำไปสู่การตีความความหมายที่เกิดขึ้นต่อสัญลักษณ์ในอาคารนั้น สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมเป็นสื่อกลางของการสื่อสารระหว่างผู้ออกแบบไปยังผู้ใช้อาคาร ผู้ออกแบบต้องอาศัยตัวสัญลักษณ์ (Sign) มาก่อให้เกิดรูปสัญลักษณ์ (Signifier) ขึ้น ทั้งนี้การใช้สัญลักษณ์นั้นจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับวัตถุต้นแบบที่มีอยู่จริง เพื่อสร้างให้สัญลักษณ์ในอาคารเป็นภาษาสถาปัตยกรรมที่คุ้นเคย จดจำได้ สามารถนึกกลับไปถึงวัตถุที่อ้างอิงได้ หรือในบางครั้งการสร้างสัญลักษณ์ในอาคาร อาจไม่สามารถเชื่อมโยงไปยังวัตถุต้นแบบที่อ้างอิงเดิม ๆ ได้ แต่ผู้ออกแบบต้องการสื่อสารให้ผู้ใช้อาคารตีความหมายจากภาษาสถาปัตยกรรมขึ้นใหม่ ดังนั้นการค้นหาคำอธิบายการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม ตามหลักการสร้างสัญลักษณ์เพราะเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ของตัวสัญลักษณ์กับวัตถุที่มีอยู่จริง แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ 1) สัญลักษณ์ที่มีลักษณะคล้าย/เหมือนกับวัตถุอ้างอิงของจริงมากที่สุด เรียกว่า สัญลักษณ์แบบเสมือน (Icon) 2) สัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีเหตุผลกับวัตถุของจริง เรียกว่า สัญลักษณ์แบบดัชนี (Index) และ 3) สัญลักษณ์ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุอ้างอิงของจริงแต่อย่างใด แต่ทว่าความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ออกแบบสัญลักษณ์นั้น ๆ เรียกว่า สัญลักษณ์แบบสัญลักษณ์ (Symbol) ทั้ง 3 ประเภทนี้แสดงให้เห็นความยากง่ายของการถอดสัญลักษณ์ (กาญจนนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) วิธีการศึกษาสัญลักษณ์ (Semiology) คือศาสตร์ที่ศึกษาการทำงานของสัญลักษณ์ (Sign) และสำรวจกระบวนการได้มาซึ่งความหมาย (Signification) มีส่วนประกอบ สองส่วน คือ รูปสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (Signified) (สันต์ สุวจฉกรภินันท์และคณะ, 2555) กล่าวคือ รูปสัญลักษณ์ เป็นเรื่องของรูปลักษณ์ หรือเครื่องหมาย (เชิงรูปธรรม) ที่ปรากฏ ส่วนความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องของนามหรือแนวความคิด (เชิงนามธรรม) (ปิยลดา เทวกุล ทวีปริงษ์พร, 2554)

การออกแบบงานสถาปัตยกรรม เริ่มต้นจากผู้ออกแบบ (สถาปนิก) ได้ศึกษาวัตถุประสงค์ของอาคารและค้นหาความต้องการของผู้ใช้อาคาร สภาพแวดล้อมของที่ตั้งอาคาร อัตลักษณ์ของท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลมาสร้างความหมายเป็นรูปสัญลักษณ์ เพื่อสื่อสารแนวคิดการออกแบบไปยังผู้ใช้อาคาร เรียกว่า การส่งภาษาสถาปัตยกรรมไปยังให้ผู้ใช้รับรู้ด้วยการมองเห็น โดยเชื่อมโยงกับมโนภาพหรือภาพในใจของผู้ออกแบบกับผู้ใช้อาคาร จากการแทนความหมายของภาษานั้นด้วยสัญลักษณ์ เมื่อผู้ใช้อาคาร อ่านภาษาสถาปัตยกรรมที่สื่อออกมาเป็นอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ 1) เนื้อหาของสารสามารถส่งถึงผู้รับสารแล้วอ่านได้อย่างถูกต้อง หรือ ผิดเพี้ยน จึงแปลได้ว่าเนื้อหาของสารแทนความหมายด้วยสัญลักษณ์ที่เลือกใช้

หากมิใช่สัญลักษณ์ที่รับรู้กันโดยทั่วไปหรือแบบสากล อาจทำให้การรับรู้เป็นไปได้ยากและเข้าใจผิดได้ 2) เนื้อหาของสารที่สามารถส่งถึงผู้ใช้อาคาร แล้วอ่านได้อย่างชัดเจน หรือ กำกวม แปลได้ว่าเนื้อหาของสารแทนความหมายด้วยสัญลักษณ์ อาจมีระยะห่างระหว่างตัวสัญลักษณ์กับการเชื่อมโยงทางความคิดของผู้ส่งสารที่มากเกินไป หรือเป็นการแทนค่าด้วยสัญลักษณ์ในส่วนที่ไม่สำคัญจึงทำให้การรับรู้เป็นไปได้ยากคลุมเครือ

ความสำคัญของบทความวิจัยเรื่องนี้ เป็นการสำรวจการใช้ภาษาสถาปัตยกรรม แทนค่าความหมายของสัญลักษณ์เพื่อสร้างสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม และสัญลักษณ์นั้นสร้างการรับรู้ด้วยการมองเห็นของผู้ใช้อาคารอย่างได้ผลด้วยเกณฑ์การรับรู้ตามหลักจิตวิทยาสภาพแวดล้อม (วิลลิสท์ ทรายงกูร์และคณะ, 2554) โดยใช้กรณีศึกษากับอาคารในสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน เนื่องจากที่ผ่านมามีงานสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน นิยมสร้างสรรคูปทรงทางสถาปัตยกรรมด้วยการใช้สัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นอีสาน เช่น รูปทรงหลังคาจั่ว ต้นแบบหลังคาของสิมอีสาน ความเป็นอีสานในเชิงอัตลักษณ์ ที่สะท้อนถึงลักษณะเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ดูนั่นคง แข็งแรง สามารถแทนค่าออกมาได้เป็นภาษาสถาปัตยกรรม ด้วยการใช้รูปทรงที่เรียบง่าย เช่น รูปทรงเรขาคณิตสามเหลี่ยมหน้าจั่วของหลังคา การลดรูปแบบเหลือเพียงความหนาของฐานอาคาร การเพิ่มเส้นตั้งของเสา ให้เด่นแสดงความมั่นคง แข็งแรงให้กับอาคาร ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้มากในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ออกแบบอาคารเพื่อสื่อความเป็นอัตลักษณ์ประจำสถาบัน พบอยู่ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 15 -20 ปีอาคารของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน ปรากฏสัญลักษณ์ที่ใช้มีหลากหลาย เนื่องจากสถาบันแต่ละแห่งมุ่งสร้างอัตลักษณ์อีสานในภาษาของตนเอง เพราะสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งจุดประกายความคิดให้กับผู้คนแสดงออกถึงภูมิปัญญาก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ให้ปรากฏอย่างชัดเจน ยึดโยงสู่ความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ สถาปัตยกรรมที่ปรากฏออกมาย่อมสะท้อนความคิดความอ่านของสถาบัน สร้างความเป็นเจ้าของสถานที่ (Sense of Belonging Place) จุดหมายตา (Landmark) ผลผลิตของความหมายของสถาปัตยกรรมใดๆ จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการถ่ายทอดภาษาสถาปัตยกรรมของผู้ออกแบบเพื่อสื่อสาร ผ่านวิธีการออกแบบรูปทรง การใช้เส้น ระบาย พื้นผิวของผนัง การใช้สัดส่วน มาตราส่วนขององค์ประกอบอาคาร การใช้ภาษาของสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่แฝงความหมายเชิงนามธรรมไว้กับรูปทรงอาคาร

การใช้รูปแบบสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมประเภทสถาบันอุดมศึกษาของภาคอีสานในแต่ละแห่ง สามารถบ่งบอกถึงการเลือกใช้วิธีการนำลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมอีสานมาเป็นองค์ประกอบของอาคาร เป็นข้อสรุปสำคัญของวิธีการสื่อสารจากผู้ออกแบบผ่านการใช้ภาษาสถาปัตยกรรมในเชิงรูปธรรมไปถึงการรับรู้ของผู้ใช้อาคาร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจรูปแบบของสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์การรับรู้และการสื่อความหมายในรูปแบบของสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน
- 2.3 เพื่อถอดสัญลักษณ์ที่แสดงถึงแนวคิดในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความหมายของสัญลักษณ์

สัญลักษณ์ (Semiotics) เป็นศาสตร์ว่าด้วยความหมาย เป็นการศึกษาว่า “สิ่งแทนความ” (Representation) อาจก่อให้เกิดความหมายได้อย่างไร เป็นการศึกษาถึงกระบวนการที่ทำให้เราเข้าใจความหมายของสิ่งใด ๆ หรือกระบวนการที่เราให้ความหมายแก่สิ่งใด ๆ หากพิจารณาสัญลักษณ์อย่างสัมพันธ์กับภาพ หรือ ขยายกรอบการพิจารณาออกไปถึง ทัศนธรรม (Visual Culture) และวัตถุธรรม (Material Culture) (เกกิง พัฒโนภาส, 2551)

ระดับของสัญลักษณ์สามารถแบ่งออกเป็น 3 อย่าง ตามแนวคิดของเพิร์ซ (1839-1914) (เกกิง พัฒโนภาส, 2551; Broadbent, et al., 1980; สันต์ สุวจฉกรภินันท์ และคณะ, 2555; ภัคพงศ์ อัครเศรษฐ์, 2548) คือ 1) ระดับเสมือน

(Icon) เป็นสัญลักษณ์ที่มีรูปร่างหน้าตาคล้าย หรือ เหมือนกับวัตถุที่มีจริงอย่างมากที่สุดเป็นระดับที่มีความเข้มข้นมากที่สุด การถอดรหัสของระดับเสมือนนั้นเพียงแค่ว่าได้เห็นก็ถอดรหัสถึงวัตถุต้นแบบ (Object) ได้แล้ว 2) ระดับดัชนี (Index) เป็นสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง การถอดรหัสของ Index นั้นจะใช้การคิดหาเหตุผลเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล ระหว่างระดับดัชนี กับวัตถุต้นแบบ 3) ระดับสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอันใดระหว่างตัวสัญลักษณ์กับวัตถุที่มีอยู่จริง การถอดรหัสของระดับสัญลักษณ์ จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ของผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นเพียงอย่างเดียว

3.2 สัญลักษณ์กับงานสถาปัตยกรรม

การสื่อความหมายด้วยสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม มีระดับที่เข้มข้นจากมากไปน้อย เรียกว่า ระดับเสมือน (Icon) ระดับดัชนี (Index) ระดับสัญลักษณ์ (Symbol) งานสถาปัตยกรรมเน้นการสื่อความหมายด้วยสัญลักษณ์ ระดับดัชนี และระดับเสมือน มากที่สุด เพราะเป็นสัญลักษณ์ที่ค่อนข้างตรงไปตรงมาและสื่อถึงผู้คนได้ง่าย แม้ต่างวัฒนธรรม (ปิยดา เทวกุล ทวีป รัชเชพร, 2554) การสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อการรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสของมนุษย์ (ผู้รับสาร) วัดการสื่อสารของสถาปัตยกรรมได้ง่ายที่สุด รูปแบบการสร้างสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม หรือเรียกว่า รหัสในงานสถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งสำคัญที่ปรากฏเป็นรูปสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ถูกกำหนดโดยผู้ประพันธ์ (สถาปนิก) และผู้อ่าน (ผู้ใช้/ผู้รับสาร) บางครั้งรหัสเป็นการสื่อสารตรงไปตรงมาตามประโยชน์ใช้สอย เป็นรูปทรงบริสุทธิ์ บางครั้งต้องอ่านรหัสนั้นจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่มาจากการออกแบบเชิงอุปมาอุปไมย จากขนบธรรมเนียมทางวัฒนธรรม (Jencks, 1991) โดยใช้รหัสแสดงแบบความหมายตรงคือการแสดงออกถึงการใช้งานพื้นฐาน เช่น หลังคา บันได หน้าต่าง และการแสดงแบบความหมายแฝง คือการแสดงความหมายชั้นที่สองที่แฝงอยู่ในการใช้งาน เช่น รูปทรงนกเหินบิน มีความหมายแฝงถึงความอิสระเสรี การพัฒนาและก้าวหน้า

3.3 การสื่อสารในงานสถาปัตยกรรม

การสื่อสารในงานสถาปัตยกรรม คือ การใช้เทคนิค ชั้นเชิงในกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม เพื่อให้งานสถาปัตยกรรม พูด สื่อสารตัวสัญลักษณ์ ทั้งภาษาของรูปและความหมาย ของสิ่งนั้นออกมา เพื่อส่งสารไปถึงผู้รับสารให้ได้ยิน การสื่อสารความหมายทางสถาปัตยกรรม ตามแนวคิดของภักพงศ์ อัครเศรณี (2548) กล่าวว่า ผู้ส่งสาร (ผู้ออกแบบ) ต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวสารกับผู้รับสาร (กลุ่มเป้าหมาย) เป็นอันดับแรก โดยเนื้อหาของสารเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น อัตลักษณ์ของพื้นที่ เป็นลักษณะร่วมที่สามารถสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ที่มีความคุ้นเคย เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือนั้น ในทางสถาปัตยกรรมจะเกี่ยวกับบริบทของสถานที่ตั้ง (Context) เป็นได้ทั้ง บริบทเชิงกายภาพ หรือ บริบทในเชิงสังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะนำมาใช้ในงานสถาปัตยกรรมเป็นเนื้อหา ร่วม ที่แสดงออกในรูปสัญลักษณ์ของสถาปัตยกรรม

3.4 การใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมกับงานประเภทสถาบัน ในลักษณะอีสาน

การออกแบบอาคารประเภทสถาบันแบบไทยร่วมสมัย โดยอิงกับรูปแบบในอดีตมาใช้ในการออกแบบ เป็นการนำรูปแบบเดิมของลักษณะไทยท้องถิ่น ตามที่ตั้งของอาคารในแต่ละภูมิภาค มาปรับเปลี่ยนหรือ ทำให้เรียบง่ายขึ้น เพื่อให้มีรูปแบบที่สืบสานทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น กันับว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาลักษณะไทยสมัยใหม่ ที่มีความเหมาะสมกับอาคารประเภทสถาบัน เนื่องจากอาคารประเภทสถาบัน มีความสำคัญส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ที่มีประวัติศาสตร์รากเหง้าทางวัฒนธรรมรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป (ปรีชา นวประภากุล, 2540) อาคารสำคัญ ของแต่ละท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑสถานการศึกษา มักจะมีรูปแบบไทยของท้องถิ่นนั้นเพื่อแสดงเอกลักษณ์ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2537) การสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมประเภทสถาบันในภาคอีสานจึงมีแนวโน้มการใช้สัญลักษณ์อิงลักษณะความเป็นอีสานในอดีตเป็นสำคัญ การนำรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สะท้อนลักษณะพื้นบ้านอีสานแบบดั้งเดิม มีต้นแบบมาจาก 3 ประเภท (คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2551; กิตต์ มักการุณ, 2542) คือ 1) บ้านอยู่อาศัย รูปทรงของยั้งข้าวและที่อยู่อาศัยเป็นรูปแบบที่เอื้อกับการแก้ปัญหาตอบสนองตามสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองไทย ตลอดถึงการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้เหมาะสม 2) อาคารศาสนา ปราสาทหิน

ด้วยความศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธศาสนาข้างพื้นบ้าน 3) อาคารสาธารณะ เกียงนา ศาลาพักคนเดินทาง ซึ่งตั้งอยู่ปากทางเข้าหมู่บ้านและศาลา ลักษณะของศิลปวัฒนธรรมของอีสานที่มีต่อการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมอีสาน ทั้งในเชิงรูปธรรมและเชิงนามธรรมนั้น มีความเรียบง่าย สมถะ และมีพลัง (คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2551)

4. ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 กำหนดพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งพื้นที่ที่สำรวจสถาบันอุดมศึกษาที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นอีสาน ในพื้นที่ 3 กลุ่ม คือ อีสานเหนือ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อีสานกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อีสานใต้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ศูนย์กลางนครราชสีมา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่มีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งเหมือนและแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน

4.2 สํารวจอาคารในสถาบันอุดมศึกษาภาคอีสาน จำนวน 13 แห่ง ที่มีอาคารที่ใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมสะท้อนถึงความเป็นอีสาน นำมาวิเคราะห์ระดับการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม โดยการทำแบบสอบถามจำนวน 415 ชุด มีผู้ตอบแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยบุคคลภายนอก ร่วมกับการสัมภาษณ์ด้วยการตอบคำถามแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมในภาคอีสาน แบ่งเป็น สถาปนิก จำนวน 4 คน และนักวิชาการทางด้านสถาปัตยกรรม จำนวน 3 คน

4.3 ค้นหาสัญลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรม ด้วยการจำแนกประเภทของสัญลักษณ์ คือ แบบเสมือน (Icon) แบบดัชนี (Index) แบบสัญลักษณ์ (Symbol) แบ่งระดับความเข้มข้นของสัญลักษณ์ (สาร) ที่สื่อสารในงานสถาปัตยกรรม ใน 4 ระดับโดยใช้เกณฑ์ระดับความเข้มข้นมากขึ้นน้อยขึ้นอยู่กับการสื่อสารของอาคารมีความเชื่อมโยงกับลักษณะวัตถุต้นแบบที่นำมาใช้มากหรือน้อย มีระยะห่างระหว่างต้นแบบน้อยแสดงว่าระดับความเข้มข้นมาก หรือมีระยะห่างระหว่างต้นแบบมากแสดงว่าระดับความเข้มข้นน้อย ดังนี้ 1 ระดับความเข้มข้นมากที่สุด คือการจำลองต้นแบบอย่างเลือกสรร นำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตามแบบดั้งเดิมมาเป็นต้นแบบ 2 ระดับความเข้มข้นมาก คือการรักษาลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นหลัก แต่ผสมผสานกับวิธีการออกแบบปัจจุบัน 3 ระดับความเข้มข้นน้อย คือการเลือกใช้สัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นบางส่วน เพื่อสื่อสารโดยตรงและมีการดัดแปลง และ 4 ระดับความเข้มข้นน้อยที่สุดคือ การตีความใหม่เป็นการนำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และบริบทของที่ตั้ง ประโยชน์ใช้สอยมาสร้างสัญลักษณ์เน้นความเป็นกลาง ด้วยการตีความใหม่

4.4 วิเคราะห์องค์ประกอบที่ใช้สื่อสารความหมายและเอกลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมจากต้นแบบ ทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แนวความคิดในออกแบบงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในอีสานของสถาปนิก และนำมาสรุปผลการใช้สัญลักษณ์จากการรับรู้ด้วยการมองเห็น เพื่อสรุปของการถอดสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการสำรวจรูปแบบของสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน แสดงให้เห็นถึงระดับความเข้มข้น ของการใช้สัญลักษณ์ในการงานสถาปัตยกรรม ที่นำต้นแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อาคารศาสนา และอาคารสาธารณะแบบดั้งเดิมจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด แบ่งเป็น 4 ประเภท จากนั้นประเมินว่าอาคารที่สำรวจเข้าข่าย คือ ระดับแบบดัชนี (Index) ระดับแบบเสมือน (Icon) และระดับแบบสัญลักษณ์ (Symbol)

5.1.1 ระดับความเข้มข้นมากที่สุด คือ การจำลองต้นแบบ โดยใช้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาถอดลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ได้แก่ รูปแบบ รูปทรงหลังคา ส่วนประดับตกแต่ง และ สัดส่วนอาคาร

5.1.2 ระดับความเข้มข้นมาก คือ การรักษาลักษณะสำคัญสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ในรูปแบบมีความร่วมสมัยขึ้น ด้วยการผนวกอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น อาคารศาสนา เข้ากับความทันสมัยโดยคลี่คลาย ลดรายละเอียดของต้นแบบให้ร่วมสมัย

5.1.3 ระดับความเข้มข้นน้อย คือ การเลือกใช้สัญลักษณ์ จากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ด้วยการดัดแปลงบางส่วน การใช้สัญลักษณ์แทนค่าผ่านสัญลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยอิงความเป็นต้นแบบไว้

5.1.4 ระดับความเข้มข้นน้อยที่สุด คือ การตีความใหม่จากสถาปัตยกรรมพื้น การตีความของรูปแบบดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เลือกมาใช้เป็น ีความเป็นกลาง รูปทรง ปริมาตรที่บริสุทธิ์ ที่ไม่ยึดถือตามเค้าโครงของต้นแบบเดิม

ตารางที่ 1 ผลการสำรวจรูปแบบสัญลักษณ์แสดงถึงระดับความเข้มข้นของการใช้สัญลักษณ์

มหาวิทยาลัย	อาคาร		ประเภทระดับความเข้มข้น	ประเมิน
ม.ราชภัฏสกลนคร	หอประชุมวชิราลงกรณ์		การตีความใหม่	แบบสัญลักษณ์
	อาคารโรงยิมหลังใหม่		การเลือกใช้สัญลักษณ์	แบบดัดขึ้น
ม.ราชภัฏเลย	หอประชุมทองวิไล		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัดขึ้น
	สำนักงานอธิการบดี		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัดขึ้น
ม.ราชภัฏอุดรธานี	หอประชุม อเนกประสงค์		การเลือกใช้สัญลักษณ์	แบบดัดขึ้น
	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม		การจำลองต้นแบบ	แบบเสมือน
ม.ขอนแก่น	ศูนย์ประชุมอเนกประสงค์		การตีความใหม่	แบบสัญลักษณ์
	หอศิลปวัฒนธรรม		การจำลองต้นแบบ	แบบเสมือน
	อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัดขึ้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	อาคาร		ประเภทระดับความเข้มข้น	ประเมิน
ม.มหาสารคาม	อาคารคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์		การเลือกใช้สัญญา	แบบ สัญญาลักษณะ
	อาคารคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัชนี
ม.ราชภัฏอุบลราชธานี	หอประชุมไพรพะยอม		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัชนี
	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม กาญจนาภิเษกอุบล		การจำลองต้นแบบ	แบบ เสมือน
ม.อุบลราชธานี	ศูนย์เครื่องมือกลางและ ปฏิบัติเทคโนโลยีชีวภาพ		การตีความใหม่	แบบ สัญญาลักษณะ
ม.อุบลราชธานี	อาคารวิทยาลัยแพทย์ และการสาธารณสุข		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี
ม.ราชภัฏนครราชสีมา	หอประชุมนานาชาติ		การตีความใหม่	แบบ สัญญาลักษณะ
	อาคารศูนย์รวมกิจการ นักศึกษา		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัชนี
ม.เทคโนโลยีราชมงคล อีสาน	อาคารห้องประชุม สถาปัตยกรรมศาสตร์		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัชนี
ม.เทคโนโลยีราชมงคล อีสาน	อาคารหอประชุมวทัญญู ณ ถกลาง		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี
	อาคารสุสมันคาร		การตีความใหม่	แบบ สัญญาลักษณะ
ม.เทคโนโลยีสุรนารี	อาคารศูนย์วิจัย มันสำปะหลัง		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี
	อาคารสุรพัฒน์ 2		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	อาคาร		ประเภทระดับความเข้มข้น	ประเมิน
ม.วงษ์สวัสดิกุล	อาคารมุขปราณี		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี
	อาคารศูนย์วัฒนธรรม		การจำลองต้นแบบ	แบบ เหมือน
ม.ราชภัฏบุรีรัมย์	หอประชุมวิทยาลัย		การจำลองต้นแบบ	แบบ เหมือน
	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม อีสานใต้		การจำลองต้นแบบ	แบบ เหมือน
ม.ราชภัฏสุรินทร์	อาคารคณะครุศาสตร์		การรักษาลักษณะสำคัญ	แบบดัชนี
	อาคารคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์		การจำลองต้นแบบ	แบบ เหมือน
ม.เทคโนโลยีราชมงคล อีสาน วิทยาเขต สุรินทร์	อาคารเรียนหลังใหม่ คณะเทคโนโลยีการ จัดการ		การเลือกใช้สัญญา	แบบดัชนี

ผลการสำรวจพบว่า รูปแบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาในอีสาน สามารถแบ่งระดับความเข้มข้นของสัญญาของแต่ละสถาบันที่สำรวจ ได้ 4 ประเภท คือ 1) ระดับที่มีความเข้มข้นมากที่สุด เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม กาญจนากิเชกอบูล มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2) ระดับที่มีความเข้มข้นมาก เช่น อาคารมุขปราณี มหาวิทยาลัยวงษ์สวัสดิกุล อาคารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และอาคารวิทยาลัยแพทย์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 3) ระดับที่มีความเข้มข้นน้อย เช่น อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หอประชุม เอนกประสงค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และอาคารเรียนหลังใหม่คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสุรินทร์ 4) ระดับความเข้มข้นน้อยที่สุด เช่น หอประชุมวชิราลงกรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ศูนย์เครื่องมือกลางและปฏิบัติเทคโนโลยีชีวภาพ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และหอประชุม นานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จึงสรุปอาคารในสถาบันที่ใช้สัญญาระดับที่มีความเข้มข้น 4 ระดับ ตามแนวคิดของ สันต์ สุวัจน์ราภินันท์และคณะ (2555) คือ ระดับ 1 การจำลองต้นแบบ จำนวน 10 อาคาร ระดับ 2 การรักษาลักษณะสำคัญ จำนวน 13 อาคาร ระดับ 3 การเลือกใช้สัญญา จำนวน 26 อาคาร ระดับ 4 การตีความใหม่ จำนวน 9 อาคาร ดูจากตารางที่ 1

5.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้และการสื่อความหมายในรูปแบบของสัญลักษณ์งานสถาปัตยกรรมของอาคารสถาบันอุดมศึกษา เป็นผลจากการทำแบบสอบถามถึงการรับรู้และการสื่อความหมายจากการมองเห็นสัญลักษณ์ในอาคารของแต่ละสถาบัน แสดงว่าสัญลักษณ์ที่สร้างการรับรู้ของผู้ใช้อาคารได้ พบว่าผลการรับรู้ของผู้ใช้อาคารต่อการใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรม ต้องวิเคราะห์จากผู้ตอบแบบสอบถามของกลุ่มผู้ใช้อาคารในเรื่อง การรับรู้ส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมที่ทำให้ผู้ใช้อาคารรับรู้สัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจนที่สุด จากตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การรับรู้สัญลักษณ์ในส่วนสำคัญขององค์ประกอบของสถาปัตยกรรม

กลุ่มผู้ใช้อาคาร	รายละเอียดขององค์ประกอบที่สำคัญในงานสถาปัตยกรรม (ร้อยละ)				
	ช่องหน้าต่าง ประตู ซุ้มทางเข้า	รูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสา	วัสดุส่วนประดับ ผนังอาคาร	หลังคา ยอดหลังคา	ไม่ตอบ
เจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัย	0.24	0.96	0.24	0.96	0.24
นักศึกษา	5.06	37.35	13.98	23.37	6.02
บุคลากรภายนอก	0.24	2.17	0.72	1.93	0.24
อาจารย์	0.24	0.96	0.00	2.17	0.00
ไม่ตอบ	0.00	0.48	0.24	0.24	0.00
อื่นๆ	0.24	0.48	0.24	0.72	0.24
รวม	6.02	42.41	15.42	29.40	6.75

ผลการรับรู้สัญลักษณ์ในส่วนสำคัญขององค์ประกอบของสถาปัตยกรรม ได้ชัดเจนที่สุด ของทุกกลุ่มผู้ใช้อาคาร มากที่สุด คือ ส่วนของรูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสา รองลงมาคือ ส่วนหลังคา และยอดหลังคา และลำดับสุดท้ายคือ ส่วนของวัสดุ ส่วนประดับ ผนังอาคาร ผลการวิจัยในการรับรู้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม พบว่าผู้ใช้อาคารรับรู้ในส่วนสำคัญของอาคารในส่วนรูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสา หลังคา โดยการรับรู้ทำให้ได้ผล (พึงพอใจมาก) ต้องเน้นสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเรียบง่าย มีรูปทรงสมมาตร จะส่งผลต่อการรับรู้ผู้ใช้อาคารได้ชัดเจน

ผลวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการต่อการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม พบว่าการเลือกใช้สัญลักษณ์มาจาก 2 แนวทางคือ 1) ใช้สัญลักษณ์จากบริบท ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม 2) ใช้สัญลักษณ์ด้วยการยืมรูปแบบหรืออุปมาอุปไมยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน นอกจากนั้นสถาปนิกคำนึงถึงการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นอีสานในเชิงรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน ด้วยการออกแบบอาคารลักษณะหลังคาจั่ว ใต้ถุนสูง ลวดลายบนหน้าจั่ว ซึ่งสถาปัตยกรรมนั้นต้องสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่ปรุงแต่งประดับประดา วัสดุสะท้อนบริบทที่ตั้ง และการใช้สัดส่วนดูหนักแน่นรับกับรูปทรงอาคารโดยรวม

5.3 ผลการถอดสัญลักษณ์ที่แสดงถึงแนวคิดในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน
เป็นการถอดสัญลักษณ์ที่ใช้กับอาคารในสถาบันอุดมศึกษาในอีสาน ที่นำแนวคิดของผู้ออกแบบมาวิเคราะห์ร่วมกับความเป็นต้นแบบที่เชื่อมโยงกับลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน จากข้อค้นพบการรับรู้ของผู้ใช้อาคาร ในส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรม จากตารางที่ 2 จึงได้องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ หลังคา ฐานอาคาร ส่วนประดับ การตกแต่งของอาคารมาถอดสัญลักษณ์ให้เห็นการเชื่อมโยงถึงการออกแบบ เพื่อวิเคราะห์ค้นหาการเลือกใช้สัญลักษณ์ที่สำคัญจากต้นแบบที่มีความเป็นไปได้ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาต้นแบบจากส่วนสำคัญของหลังคา รูปทรงอาคาร ฐาน ผนัง ที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ถอดสัญลักษณ์ของส่วนสำคัญขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม ที่สื่อความหมายถึงลักษณะอีสาน

อาคาร	วิเคราะห์จาก ต้นแบบที่มีความ เป็นไปได้	ส่วนสำคัญขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม ของลักษณะอีสาน			
		หลังคา	ฐานอาคาร	ส่วนประกอบผนัง ช่องเปิด เสา ราว ระเบียง	การตกแต่ง สถาปัตยกรรมและ รายละเอียด
อาคารคณะ สถาปัตยกรรม ศาสตร์ (ม.มหาสารคาม)					

ตารางที่ 3 (ต่อ)

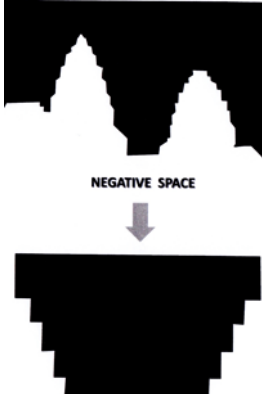
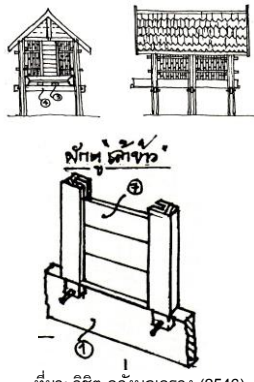
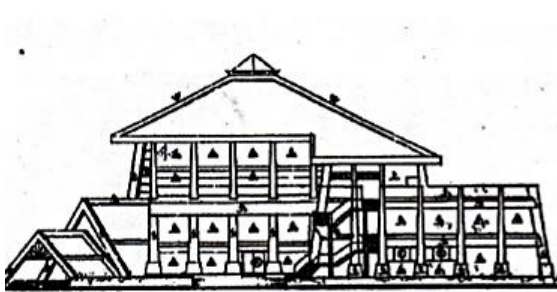
อาคาร	วิเคราะห์จาก ต้นแบบที่มีความ เป็นไปได้	ส่วนสำคัญขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม ของลักษณะอีสาน			
		หลังคา	ฐานอาคาร	ส่วนประกอบผนัง ช่องเปิด เสา ราว ระเบียง	การตกแต่ง สถาปัตยกรรมและ รายละเอียด
อาคารศูนย์รวม กิจการนักศึกษา (ม.รภ.นครราชสีมา)	 ที่มา: ชวลิต อธิปัตย์กุล (2559)				
อาคารคณะ วิทยาการจัดการ (ม.รภ.อุดรธานี)	 ที่มา: สำนักพัฒนธรรม ม.ขอนแก่น (2562)				
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (ม.รภ.บุรีรัมย์)	 ที่มา: ชวลิต อธิปัตย์กุล (2559)				
อาคารเรียนหลังใหม่ คณะเทคโนโลยีการ จัดการ (ม.ทร อีสาน วิทยาเขตสุรินทร์)	 ที่มา: ชาวลิต สิมสวย (2558)				

จากตารางที่ 3 พบว่า ส่วนสำคัญขององค์ประกอบของสถาปัตยกรรม คือ 1) หลังคา 2) ฐานอาคาร 3) การเลือกใช้วัสดุผนังอาคาร 4) องค์ประกอบตกแต่งสถาปัตยกรรม มีเชื่อมโยงระหว่างอาคารในสถาบันและสถาปัตยกรรมต้นแบบพบว่าสัญลักษณ์ที่สำคัญที่มักจะนำมาใช้มาจากลักษณะสำคัญของอาคาร ใน 3 ประเภท คือ 1) บ้านที่อยู่อาศัย 2) อาคารศาสนา ปราสาท วัด และ 3) อาคารสาธารณะ ตามแนวคิดของวิโรฒ ศรีสุโร (2536) และกิตต์ มักรากุณ (2542) เห็นได้จากสัญลักษณ์ที่ปรากฏ ยกตัวอย่างเช่น การใช้หลังคาทรงจั่วนำมาจากหลังคาของเรือนพักอาศัย การย่อมุมเพื่อเกิดเหลี่ยมมุมของผนังอาคารนำมาจากการย่อสัดส่วนของปราสาทหิน การยกพื้นใต้ถุนสูงลอยชั้นล่างโล่งมาจากการยกใต้ถุนสูงของยุงข้าว การถอดสัญลักษณ์ของสัญลักษณ์เชิงรูปธรรมในงานสถาปัตยกรรม จำแนกจาก 3 ลักษณะ คือ 1) แบบเสมือน (Icon) เป็นสัญลักษณ์ที่มีรูปร่างหน้าตาคล้าย หรือเหมือนกับวัตถุที่มีจริงอย่างมากที่สุด 2) แบบดัชนี (Index) เป็นสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง การถอดรหัสของแบบดัชนีนั้นจะใช้การค้นหาเหตุผลเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล ระหว่างแบบดัชนี กับวัตถุต้นแบบ 3) แบบสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอันใดระหว่างตัวสัญลักษณ์กับวัตถุที่มีอยู่จริง การถอดรหัสของแบบสัญลักษณ์นั้นจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ของผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นเพียงอย่างเดียวในการถอดสัญลักษณ์พบว่าสัญลักษณ์ของสถาปัตยกรรมที่ใช้แบบดัชนีและแบบเสมือนมากที่สุด เพราะเป็นสัญลักษณ์ที่ค่อนข้างตรงไปตรงมาและสื่อถึงผู้คนได้ง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของปิยดา เทวกุล ทวีปริงสีพร (2554) ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยพบว่า มีการใช้สัญลักษณ์ ที่สร้างการรับรู้ได้ง่ายสามารถเชื่อมโยงถึงความเป็นอีสาน มีต้นแบบมาจาก 1) เรือนพักอาศัย 2) ปราสาทหิน 3) ยุงข้าวหรือเล้าข้าว ดังแสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงดัชนีต้นแบบเชิงรูปธรรม ที่นำมาใช้สื่อสารในงานสถาปัตยกรรม

ต้นแบบ	รูปแบบอาคารที่พบในสถาบันอุดมศึกษา	วิธีการใช้สัญลักษณ์
เรือนพักอาศัยผสมกับหอ แจก	อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.ขอนแก่น	
 ที่มา: วิจิต คลังบุญครอง (2546)	 	แบบดัชนี (index) หลังคาทรงจั่วมีปีกนกรอบ แบบไม่มีชานจั่ว และมีการซ้อนหลังคาเพื่อลดสัดส่วนลง เป็นลักษณะผสมผสานกับหลังคาของอาคารศาสนาในอีสาน การใช้ยอดแบนลม และการใช้ผนังก่ออิฐเว้นร่องแสดงให้แนวอิฐที่ก่อและผนังดินเผาเป็นตัวเป็นสื่อระดับอาคาร แสดงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นอีสาน
	 รูปด้านข้าง ที่มา: สุมาลี ประทุมพันธ์ (2537)	การเน้นให้อาคารดูโล่งยกใต้ถุนสูง ระบายอากาศเข้ากับสภาพในเขตร้อน เชื่อมอาคารด้วยชาน ระเบียงที่มีชาน แดดเชื่อมอาคาร แต่ละหลัง
ปราสาทหิน / ปราสาทขอม	อาคารเรียนรวม ม.วงษ์สวัสดิกุล	
 ที่มา: ชาลิต อธิปัตย์กุล (2559)	 	แบบดัชนี (Index) ผสมกับ แบบเสมือน (Icon) การจำลองโดยการถอดทรวดทรงปราสาทหิน มาใช้กับ मुखอาคารด้านหน้า ทั้งสองข้าง โดยสร้างด้วยยอดของอาคาร ด้วยต้นแบบปรางค์ประธานปราสาท
 ที่มา: มิวเซียมไทยแลนด์ (2562)	 รูปด้านหน้า ที่มา: พหลไชย เปรมใจ (2543)	วิธีการออกแบบใช้การสร้างรูปแบบทรงปราสาทแล้วสวมทับเข้าไปเหมือนการใส่หน้ากากให้กับอาคารที่ซ่อนอยู่ด้านหลัง

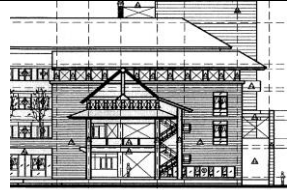
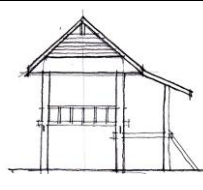
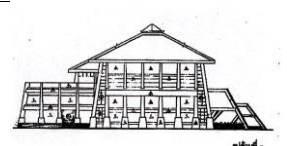
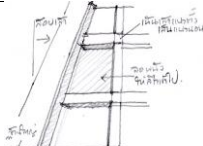
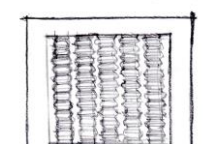
ตารางที่ 4 (ต่อ)

ต้นแบบ	รูปแบบอาคารที่พบในสถาบันอุดมศึกษา	วิธีการใช้สัญลักษณ์
ปราสาทหิน / ปราสาทขอม ที่มา: ชาลิต อธิปัตย์กุล (2559)	อาคารกิจการนักศึกษาและโรงยิมเนเซียม ม.ราชภัฏนครราชสีมา 	แบบ Index เน้นรูปทรงอาคารแบบสมมาตร ที่ทับ ต้นดู มั่นคงแข็งแรง โดยการสร้าง ส่วนบนให้ยื่นเหมือนยอดอาคารและ ลดหลั่นเป็น ชั้นๆ คล้ายปราสาทหิน
 ที่มา: เมธา คล้ายแก้ว, ศรีธัญย์ กฤติยานันต์, ภาณุวัฒน์ ยะคำป้อ และ กรรณิการ์ เขียวจรัสวงศ์ (2554)	 รูปด้านหน้า ที่มา: เมธา คล้ายแก้วและคณะ (2554)	ใส่ส่วนประดับช่องแสงลาย ลูกมะหวด เน้นกรอบหน้าต่างให้เด่นชัด สร้างमुख อาคารเป็นบันไดทางขึ้นด้วยผนังทึบ ตัน ใช้ผิวปูนด้วยทรายล้างสีน้ำตาล การลดความเทอะทะ ด้วยการลดขนาด อาคารเป็นชั้น ๆ การเน้นเส้นตั้งของ ผนังด้วยหน้าต่างสัดส่วนแคบสูง
ยุงข้าวหรือเล้าข้าว	อาคารหอศิลปวัฒนธรรม ม.ขอนแก่น	
 ที่มา: ชิตี เสงี่ยมศรี, ธนุ พลวัฒน์ และ ธาดา สุทธิธรรม (2535)	 	แบบดัชนี (index) ใช้รูปทรงอาคาร องค์ประกอบที่สื่อ เล้าข้าวของอีสาน เปลี่ยนจากหลังคาจั่วทรงปั้นหยา และ ยอดทรงปรางค์มาจั่วจอก เพื่อรับแสงลง ไปยังโถงกลางอาคาร
 ที่มา: วิชิต คลังบุญครอง (2546)	 รูปด้านที่ 1 ที่มา: คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2551)	สัดส่วนของอาคาร ดัดแปลงให้มีผนัง อาคารให้เอียงสอปจากฐานสู่ส่วนบน โชนเสาให้ใหญ่ ยื่นนอกผนัง มีเส้นปูน บันให้ยื่นออกมาจากผนังทั้งแนวตั้ง แนวนอน ซึ่งมาจากฝักดูเล้าข้าว ลักษณะที่สำคัญของเล้าข้าว มีลักษณะ มั่นคงแข็งแรง ทึบตัน ลวดลายที่ผนัง อาคารเป็นลวดลายผ้าทอในอีสาน

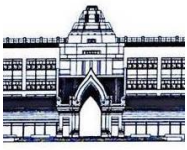
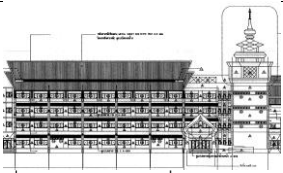
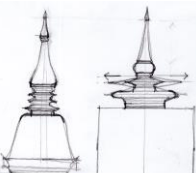
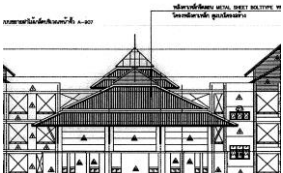
การถอดสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงแนวคิดในงานสถาปัตยกรรม โดยได้เห็นถึงแนวความคิดหลักที่ใช้ในงานสถาปัตยกรรมในสถาบันอุดมศึกษา ในภาคอีสาน ผลการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งแนวคิดในการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม ออกได้เป็น 3 แนวทาง ดังรูปที่ 1

	แนวคิดการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม		
	1.จำลองความเป็นต้นแบบ	2. ใช้ภาษาสากลเข้าใจได้ในวงกว้าง หรือภาษาเฉพาะส่วนตัว ที่ยังคงไว้ถึงการอุปมาอุปมัย เชื่อมโยงไปถึงต้นแบบ	3. เปลี่ยนรูปแบบไปโดยไม่คิดถึงภาพต้นแบบเดิม อาศัยภาษาที่ใช้สื่อเชิงสัญลักษณ์มาก
ตัวอย่าง			

รูปที่ 1 แนวคิดการใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม

กรณีศึกษาที่ 1 วิเคราะห์แนวคิดในการใช้สัญลักษณ์งานสถาปัตยกรรม ที่พบในสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน			
			รูปทรงอาคารเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นอีสาน ที่เป็นมุขยื่นของด้านหน้าอาคาร หลังคาทรงจั่ว และต่อชายคาไม่ยาวให้เหลาดเฉียงชั้นลงมาคลุม ชานต่อรับกับบันไดขึ้นบ้าน
			สร้างจากรูปทรงและองค์ประกอบจากเล้าข้าว โดยเน้นเสาใหญ่นอกผนัง เลือกการเอียงสอปผนังลดทลด ทรงอาคารแต่ยังคงให้ฐานใหญ่ถึงหลังคาคลุมเรียบขึ้น เน้นความเป็นเหลี่ยมทึบ หนัก มั่นคง ตั้งแต่ฐานเสาที่เห็นเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร เหมือนดินเสาเรือนอีสาน
			รูปทรงอาคารเป็นเหลี่ยม ย่อมุม คล้ายปราสาทหิน โดยการใช้ผนังอาคารเป็นทราสล้าง แทนศิลาแลง การใช้ช่องเปิดด้วยเสา ลูกกรง ลายลูกมะหวด ในกรอบหน้าต่างเป็นช่วง ๆ

รูปที่ 2 วิเคราะห์แนวคิดกรณีศึกษาที่ 1

กรณีศึกษาที่ 2 วิเคราะห์แนวคิดในการใช้สัญลักษณ์งานสถาปัตยกรรม ที่พบในสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน			
	 ที่มา: พหลไชย เปรมใจ (2543)		การสร้างยอดอาคารที่สร้างจุดสนใจ ด้วยนำลักษณะยอดปราสาทปราสาทหินเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ ที่นำมาดัดแปลงให้เรียบลดหลั่นเป็นชั้น ๆ โดยการใช้การทรงหลายเหลี่ยม
	 ที่มา: พิวเจอร์ เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ (2559)		การใช้ยอดอาคารเป็นประติมากรรมบนอาคาร โดยการสร้างสัญลักษณ์อาคาร โดยนำรูปทรง พระธาตุใน ศาสนสถานในอีสาน มาสร้างรูปทรงที่เรียบง่าย ทรงเรขาคณิตมากขึ้น สร้างการรับรู้ของผู้พบเห็นได้
	 ที่มา: พิวเจอร์ เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ (2559)		การนำลักษณะอาคารหอแจกในวัดของอีสาน ที่นำมาดัดแปลง โดยเพิ่มให้สูง 2 ชั้น และมีการใช้ผนังทึบ รอบด้าน สร้างการเว้นมวลอาคารเพื่อสร้างสัดส่วนไม่ให้ทึบตันมาก ใช้จังหวะแนวเสาดัดผนังเป็นเสาริ้วเป็นช่วง ๆ คล้ายเสารับหลังคาหอแจก

รูปที่ 3 วิเคราะห์แนวคิดกรณีศึกษาที่ 2

วิเคราะห์อาคารกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 (รูปที่ 2 และ 3) ผู้ออกแบบจะใช้แนวคิดการใช้สัญลักษณ์ ที่เป็นภาษาสากล เข้าใจได้ในวงกว้าง ที่ยังคงไว้ถึงการอุปมาอุปไมย เชื่อมโยงไปถึงต้นแบบ ด้วยการลดทอนรูปทรงต้นแบบให้เรียบง่ายขึ้น เพื่อสร้างความจดจำได้ง่าย เน้นรูปทรงอาคารตั้งแต่ส่วนฐานอาคารยกสูง ผนังอาคารทึบตัน ส่วนยอดหลังคาทรงยอดปราสาท ยอดพระธาตุ ทรงหลังคาเอื้องนพเก้า โดยตกแต่งด้วยหน้าต่างลวดลายลูกมะหวดของปราสาทหิน นอกจากนั้นผู้ออกแบบได้ใช้แนวคิดการใช้สัญลักษณ์เปลี่ยนรูปแบบไปเลย โดยไม่คิดถึงภาพต้นแบบเดิม อาศัยภาษาที่ใช้สื่อเชิงสัญลักษณ์มาก ใน 2 ลักษณะ คือ 1) กรอบของรูปร่างอาคารเป็นตัวแสดงสัญลักษณ์ (Outlining of Shape Symbol) ไว้ส่วนหนึ่งส่วนของอาคาร คือ การลดทอนรูปร่างหรือเลือกองค์ประกอบสถาปัตยกรรมต้นแบบ เช่น การเน้นกรอบซุ้มทางเข้าอาคาร เน้นส่วนยื่นเป็นเหมือนระเบียงหรือชานด้านหน้าอาคาร และ 2) ใช้รูปทรงอาคารเป็นตัวแสดงสัญลักษณ์ (Forming Symbol) คือ การสร้างรูปทรงอาคารเน้นเป็นจุดหมายตา มักจะสร้างรูปทรงหลังคา (Form) เป็นส่วนที่เด่นที่สุด เช่น หลังคาทรงจั่วแหลมสูง รูปทรงจั่วสามเหลี่ยม ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 รูปแบบสัญลักษณ์ในแบบสัญลักษณ์ (Symbol) ของซุ้มทางเข้าด้านหน้าอาคารแต่ละแบบ

6. อภิปรายผล

6.1 การออกแบบสถาปัตยกรรมคือการสร้างรูปสัญลักษณ์โดยผู้ออกแบบ ด้วยการใช่วิธีในการแปลความจากวัตถุจริง โดยการจำลองให้เล็กลง การใช้สีที่ตรงกับวัตถุของจริง เพื่อสร้างความหมาย ไปสู่การตีความไปถึงกับวัตถุนั้นได้จริง พบว่ามีสอดคล้องกับแนวคิดของเพริชท์ (1839-1914) ที่ว่าการสร้างความหมาย นั้นเกิดจาก 3 ปัจจัย (เถลิง พัฒโนภาส, 2551) ประกอบด้วย 1) สัญญะ (Sign ที่ใช้แทน สิ่งอื่น) 2) การตีความ หรือ การแปลความ (Interpretant) หรือ ผลของความหมาย (Meaning–effect) 3) วัตถุ (Object หรือ Referent คือ สิ่งที่สัญญะอ้างความถึง) ทั้งนี้ การแทนค่า มีการใช้ในระดับที่มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการตีความของสิ่งที่ผู้ออกแบบ ที่ต้องการสื่อสารให้มีความหมายโดยตรง หรือ ความหมายแฝง พบว่าอาคารที่มีการใช้สัญญะแทนค่ารูปลักษณะที่คล้ายปราสาทขอม ในระดับดัชนี (Index) ไปจนถึง ระดับเสมือน (Icon) เป็นการสื่อสารแบบตรงไปตรงมา ย่อมส่งผลต่อการสร้างเอกลักษณ์ได้ชัดเจน ที่จะบ่งถึงความเป็นอีสาน ผู้ออกแบบเพียงเลือกใช้สัดส่วนฐานกว้าง ยอดแหลมเรียว จังหวะเส้นโค้ง รูปทรงทึบตัน ซึ่งมีเค้าโครงของปราสาทหินให้คงอยู่ โดยอาจไม่ต้องอาศัยการออกแบบที่ซับซ้อนก็ได้ ส่วนการเลือกใช้การอุปมาอุปมัย โดยที่ไม่เกี่ยวกับการแทนค่าวัตถุจริง ในระดับสัญลักษณ์ (Symbol) พบว่าการรับรู้สัญญะแบบนี้จะต้องอาศัยประสบการณ์ด้านงานสถาปัตยกรรมของผู้รับสารด้วยเป็นสำคัญ

6.2 การใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม มีลักษณะแบบผสมผสาน คือ นิยมนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาประสมกัน จนขาดความพอดี ทำให้การสื่อสารส่วนที่สำคัญขาดเกินอยู่ไม่น้อย ด้วยเหตุเพราะ 1) การเลือกหยิบยืมสัญญะมาใช้แบบเป็นชิ้น ๆ ลักษณะปะติดปะต่อกันเข้า จนบางครั้งทำให้อาคารดูมีองค์ประกอบที่ฟุ่มเฟือย และสัดส่วนไม่สมบูรณ์ เช่น การใช้หน้าสีเรือนลายตะแวง ต้องให้คงมีสัดส่วนหน้าจั่วของด้านสกัด 2) องค์ประกอบประดับอาคารไม่ตรงตามรูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นอีสาน อาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดได้ เช่น ใช้ค้ำยันรับหลังคาที่เป็นเสาเอียงค้ำระหว่างหลังคา กับผนัง ซึ่งไม่มีในเรือนอีสาน พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ Jencks (1991) ในเรื่องการสื่อสารงานสถาปัตยกรรม ที่จำเป็นต้องใช้คำ (Word) โดยมีไวยากรณ์ (Syntax) ทางสถาปัตยกรรม เกี่ยวข้องกับการใช้งาน ที่ไม่ทำให้เข้าใจผิดจากหน้าที่การใช้งานของตัวมัน หากใช้คำและไวยากรณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ย่อมส่งผลต่อการสื่อสารสถาปัตยกรรม

6.3 การใช้รูปทรงของสถาปัตยกรรมอีสาน จากแนวคิดของ วิโรฒ ศรีสุโร (2536) สรุปได้ว่า มีความเรียบง่าย สมถะ และมีพลัง โดยในทางรูปธรรมจะมองเห็นได้เด่นชัดกว่า เช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรม (รวมทั้งอาคารศาสนาและบ้านเรือน) ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยอย่างตรงไปตรงมา การตกแต่งก็รู้พอดี ไม่แต่งเติม จึงก่อให้เกิดพลังบนความเรียบง่าย (คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2551) พบว่ารูปทรงของสถาปัตยกรรมอีสาน มีความทึบตัน มีความเป็นมวลอาคาร เป็นเหลี่ยมมุมชัดเจน การสร้างความลดหลั่นของสัดส่วนจากฐานไปลำตัวจนกระทั่งถึงหลังคาหรือยอด การใช้สัดส่วน ลดความใหญ่โตเทอะทะ ด้วยเส้นแนวดิ่ง เช่น การเพิ่มความหนาของเสาให้ดูมีขนาดใหญ่ เป็นเสาตั้งตรงเรียงกันเป็นแนวยาว หรือ การใช้ระนาบทึบ ยื่นนอกผนัง การใช้เส้นนอนเซาะร่องผนัง สร้างให้เกิดจังหวะของการซ้ำกันของเส้น

6.4 การสื่อสารงานสถาปัตยกรรม จะประสบความสำเร็จให้คนทั่วไปรับรู้ จากแนวคิดของสันต์ สุวัจนานันท์และคณะ (2555) กล่าวถึงรูปสัญลักษณ์ ต้องสื่อสารให้คนยอมรับในวงกว้าง มิฉะนั้นความหมายนั้นอาจไม่ถูกตีความสอดคล้องกับบทความวิจัยนี้และยังพบเพิ่มเติมอีกว่า ส่วนของอาคารที่รับรู้สัญญะได้ชัดเจนที่สุด คือ รูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสาอาคาร ฉะนั้นการออกแบบโดยใช้สัญญะรูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสาอาคาร ย่อมเป็นที่ยอมรับให้คนส่วนเข้าถึงความหมายได้ชัดเจนที่สุด เพราะผู้คนมองอาคารและใช้งานในระยะใกล้ จะรับรู้ต่อ รูปทรงอาคาร ฐานอาคาร เสาอาคาร ได้ทันทีทันใด

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

การใช้สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมในสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสานจากวัตถุประสงครูปได้ว่า 1) การสำรวจในการใช้รูปแบบสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน ในแบบดัชนี (Index) มีมากที่สุดคือนำลักษณะสำคัญของต้นแบบมาแปลความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้วยภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย เพื่อสื่อสารองค์ประกอบส่วนที่สำคัญได้ เนื่องจากไม่ใช้ภาษามากเกินไปจนถึงขั้นเหมือนต้นแบบ ในระดับแบบเสมือน (Icon) หรือ ไม่ใช้ภาษาน้อย

เกินไปจนกระทั่งดูไม่ออก ในระดับแบบสัญลักษณ์ (Symbol) 2) การรับรู้ของผู้ใช้อาคารต่อการเลือกรูปแบบสัญลักษณ์ที่นิยมใช้เป็นแนวทางหลักในการออกแบบสถาปัตยกรรมอีสาน มีต้นแบบมาจากเขื่อนอีสาน ปราสาทหิน เล้าข้าว และอาคารทางศาสนา 3) แนวคิดในการใช้สัญลักษณ์ในอาคาร มี 2 แนวทาง คือเลือกใช้สัญลักษณ์แบบการอุปมาอุปไมยจากต้นแบบดั้งเดิมเป็นลักษณะแบบผสมผสาน และเลือกการใช้สัญลักษณ์แบบสัญลักษณ์ ที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับต้นแบบดั้งเดิมอีกต่อไป เน้นสร้างจุดเด่นของอาคารด้วยรูปทรงหลังคา กรอบซุ้มทางเข้า เพื่อลดทอนสัดส่วนรูปทรงให้เรียบบริสุทธ์ให้จดจำง่าย

ข้อเสนอแนะที่ได้ จากการค้นหาสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมในบทความวิจัยฉบับนี้ ทำการศึกษาเฉพาะรูปทรงภายนอกของอาคารเป็นหลักเท่านั้น ใช้วิธีการศึกษาจากแบบอาคาร (Drawing Document) รูปด้านอาคาร รูปถ่ายอาคาร แบบสอบถามและสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อค้นหาสัญลักษณ์ในอาคารแต่ละหลัง จึงได้ข้อสรุปในการใช้สัญลักษณ์ ในงานสถาปัตยกรรมในการมองเห็นจากภายนอกเป็นหลักเท่านั้น แต่ไม่ได้วิเคราะห์ในเรื่องการใช้สัญลักษณ์ในมิติของการใช้พื้นที่ การใช้งาน ที่ว่างภายในอาคาร ดังนั้นหากต้องการถอดสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรม ในมิติของการใช้ที่ว่าง การใช้พื้นที่ของอาคาร จะทำให้การศึกษาเรื่องสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยชิ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การถอดสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคอีสาน โดยได้รับทุนสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและและสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2560 ผู้เขียนต้องขอขอบคุณทางหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย และมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ให้ความอนุเคราะห์แบบอาคารในมหาวิทยาลัย สุดท้ายขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หน่วยงานต้นสังกัดมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2560). **สื่อเก่า-สื่อใหม่: สัญลักษณ์ อุดมการณ์**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กิตติ มักราก. (2542). **สถาปัตยกรรมอีสานร่วมสมัย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2551). **หนังสือรำลึก วิโรฒ ศรีสุโร**. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ชวลิต อธิปัตย์กุล. (2559). **ศิลปะอีสาน: จากวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบันโดยสังเขป**. อุตรธานี: โรงพิมพ์บ้านเหล้าการพิมพ์.
- ชาวลิต สิมสวย. (2558). ภูมิปัญญาในการเก็บข้าวมีผลต่อรูปแบบและที่ตั้งของยุ้งข้าวบริเวณบ้านพักอาศัยในสังคมเกษตรกรรม. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. 10(1), 23-32.
- เถกิง พัฒโนภาส. (2551). สัญลักษณ์ กับ ภาพแทนความ. **วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. (57)1, 39-40.
- ธิดิ เสงร์ศรี, ธนู พลวัฒน์ และธาดา สุทธิธรรม. (2535). **รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยในชนบทอีสาน แถบลุ่มน้ำชี**. ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิยดา เทวกุล ทวีปรัษฎิพร. (2554). **คำ ความคิด สถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: ลายเส้น พิมพ์ลิข.
- ปรีชา นวประภากุล. (2540). **ลักษณะไทยสมัยใหม่สำหรับงานสถาปัตยกรรมประเภทสถาบัน**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พหลไชย เปรมใจ. (2543). **อาคารเรียนรวมมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล**. **วารสารภาษาสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์**. (2543)12, 60-65.

- ฟิวเจอร์ เอ็นจิเนียริง คอนซัลแตนท์. (2559). แบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมของอาคารศูนย์การเรียนรู้พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ฟิวเจอร์ เอ็นจิเนียริง คอนซัลแตนท์.
- ภักพงศ์ อัครเศรณี. (2548). การออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อสื่อความหมายโดยประยุกต์ใช้หลักการของวิชา
สัตวศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- เมธา คล้ายแก้ว, ศรัณย์ กฤตยานันต์, ภาณุวัฒน์ ยะคำป้อ และกรรณิการ์ เชียรจรัสวงศ์. (2554). แบบร่างแนวความคิด
ในการออกแบบอาคารศูนย์รวมกิจการนักศึกษา. กรุงเทพฯ: สโตนเฮ็นจ์.
- มิวเซียมไทยแลนด์. (2562). อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย. เข้าถึงได้จาก:
<https://www.museumthailand.com/th/museum/Phimai-Historical-Park>.
- วิจิต คลังบุญครอง. (2546). รูปแบบและรายละเอียดของเรือนอีสาน. *อีสานสถาปัตย์ ฉบับพิเศษ สถาปัตยกรรม
อีสาน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนันทวิทยา, 33-55.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). สิมอีสาน. โตเกียว: มูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, บุษกร เสธวรกริจ และศิวาพร กลิ่นมัลย์. (2554). จิตวิทยาสภาพแวดล้อม มูลฐานการ
สร้างสรรค์และจัดการสภาพแวดล้อมน่ายุอาศัย. กรุงเทพฯ: บี.พี.เซ็นเตอร์.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537). สถาปัตยกรรมไทย ข้อจำกัดและทางเลือกในการสืบสาน. *วารสารอาสาสมัครสถาปนิก
สยามในพระบรมราชูปถัมภ์*. (2537)12, 87-95.
- วิเชษฐ รัชชนันท์ชัย และสันทยา ภิมย์เกียรติ. (2559). แบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมของอาคารเรียนคณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สันต์ สุวจักรภินันท์, ทวีศักดิ์ เกียรติวีระศักดิ์ และรัฐา ฤทธิสร. (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่องการ
ถอดรหัสและการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบ. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุมาลี ประทุมพันธ์. (2537). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารอาร์คแอนด์ไอเดีย*. 1(14),
30-39.
- สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2562). วัดพิจิตรสังฆาราม. เข้าถึงได้จาก: [http://cac.kku.ac.th/esanart/
19%20Province/Mukdahan/PijitSangkaram/MDH%20PijitSangkaram.html](http://cac.kku.ac.th/esanart/19%20Province/Mukdahan/PijitSangkaram/MDH%20PijitSangkaram.html).
- Broadbent, G., Bunt, R., and Jencks, C. (1980). *Sign, Symbols and Architecture*. New York: John Wiley&Sons.
- Jencks, C. (1991). *The Language of Post-Modern Architecture*. London: Academy Group.